

ردیف در شاهنامه □

محمد رادمش *

چکیده:

ردیفها در شاهنامه جز چند مورد - که بیش از یک کلمه تشکیل شده - همه ساده و عاری از تکلف است، در سراسر شاهنامه یک ردیف جمله‌ای تمام ارکان یا شبه جمله‌ای دیده نمی‌شود؛ بیشتر ردیفها فعلی است و پس از فعل، ردیفهای ضمیری از پرکاربردترین آنهاست.

از ۴۸۶۰۱ شعر (بیت) تعداد ۷۶۵۲ بیت مردف است که از مقایسه ابیات مردف به کل اشعار (ابیات) درصد ۱۵/۷۴٪ حاصل می‌گردد.

ساختار زبانی ردیف

الف، ردیفهای فعلی، ۵۳۸۷ مورد است که ۷۰/۳۸٪ کل ردیفهاست؛
۱، انواع فعل تام (۲۴۱۷ مورد) که ۴۴/۸۵٪ کل ردیفهای فعلی را تشکیل می‌دهد.

□ بر اساس:

فردوسی، حکیم ابوالقاسم: شاهنامه، تصحیح اسمیرنوا، برتلس، گوزلیان، عثمانوف، علی‌یف،

ظاهر جانوف، انتشارات دانش، شعبه خاور، مسکو ۱۹۷۱ - ۱۹۶۵ م.

* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.

۱-۱، فعل تام (۲۳۸۹ مورد): آید، ساخت ۲ بار، خاست ۸ بار، خواست ۲۰ بار،
 بخواست، جست ۴ بار، آمدست ۲۴ بار، فرست ۳ بار، هست ۴ بار، نیست ۸۶ بار،
 داشت ۳۲ بار، نداشت ۳ بار، نیش، گذشت ۱۰ بار، نوشت ۴ بار، نیافت، رفت ۴ بار،
 گرفت ۱۳۳ بار، داد ۵۸ بار، نهاد ۲۱ بار، برد ۱۱ بار، نبرد، سپرد، کرد ۲۴۷ بار، نکرد،
 بگرد، آورد ۵۱ بار، بار آورد، خورد، زد، رسد ۱۰ بار، شد ۲۲ بار، کشد ۸ بار، براند،
 فشاند، نشاند، ماند ۵ بار، بماند ۲ بار، نماند ۴۰ بار، خواند ۴ بار، بخواند، تواند، کرده
 اند، داشتند ۲ بار، برداشتند، بدند، زدند ۲۰ بار، برزدند ۲ بار، شدند ۳۴ بار، آمدند ۱۳۲
 بار، راندند، ماندند، خواندند ۱۴ بار، برند ۱۷ بار، آورند ۲۳ بار، کند ۷۱ بار، کنند ۴۵
 بار، افکنند، روند، شوند ۴ بار، دهند ۴ بار، نهند ۴ بار، زیند، بود ۱۲ بار، نبود ۲۰ بار،
 رود ۲ بار، فزود، شود ۱۰ بار، نمود ۴ بار، دهد ۲۴ بار، دید ۸۱ بار، بدید، آمدید ۲ بار،
 ندید ۵ بار، برید ۸ بار، گسترید ۲ بار، آفرید ۲۸ بار، آورید ۳۸ بار، گزید ۳ بار، رسید
 ۲۳ بار، کشید ۷۴ بار، برکشید، کنید ۸۶ بار، بوید، روید ۲ بار، شوید ۶ بار، دهید ۵ بار،
 نهید ۸ بار، برنهد، دار ۳۹ بار، برنهد، دار ۳۹ بار، مدار ۳ بار، بر، شمر، گیرد ۹ بار،
 نویس، باش ۳ بار، مباش، داشتم ۲ بار، آمدم ۱۵ بار، خواندم، آیدم ۲ بار، برم ۵ بار،
 آورم ۳۶ بار، رسم، کشم ۲ بار، زنم ۲ بار، کنم ۱۱۲ بار، بیرون کنم، شوم ۶ بار، دهم ۹
 بار، نهم ۲ بار، یافتیم، زدیم، شدیم، آمدیم ۹ بار، ماندیم، بریم ۶ بار، آوریم ۶۰ بار، باز
 آوریم، پیش آوریم، خوریم، یافتیم، کشیم، ۸ بار، برزیم، کنیم، ۸۵ بار، افکنیم ۴ بار،
 چینیم، رویم، شویم ۱۴ بار، دهیم ۷ بار، نهیم ۷ بار، بدان، خوان ۲ بار، بخوان، کن
 ۵۴ بار، مکن ۱۰ بار، نشین، شو، گو، خواه ۵ بار، ده ۷ بار، مده ۲ بار، نه ۴ بار، انداختی،
 داشتی ۱۲ بار، یافتی ۲ بار، بدی، آدری، داری، زدی، شدی ۳ بار، آمدی ۳۳ بار، بری ۲
 بار، آوری ۱۸ بار، دارد همی، آید همی ۴ بار، جوید همی، بینم همی، داری همی ۲ بار،
 خواهی همی ۲ بار، زنی، کنی ۵۳ بار، افگنی، جوی ۳ بار، نهادند روی شوی ۴ بار،
 گوی ۵ بار، دهی ۴ بار، دهی ۴ بار، نهی.

۱-۲، ... + فعل تام (۲۰ مورد): مرا آمدست، آن نداشت، او نداشت ۲ بار، تو داد، بد رسد، او کند، را بخواند ۲ بار، او داشتند، را ندید ۲ بار، ایشان ندید، مر او را کنید، را آمدیم، نیک آوریم، نیز نه، او داشتی، که خواهد همی، که آید همی.

۱-۳، وجه مصدری (۲ بار): باید گرفت ۲ بار.

۱-۴، فعل دعایی یا صیغه دعا (۶ بار): کناد ۳ بار، دها ۳ بار.

۲، انواع فعل ربطی (۲۹۷۰ مورد) که ۱۴/۵۵٪ ردیفهای فعلی را در بر دارد:

۱-۲، فعل ربطی (۱۹۶۷ مورد): است ۲ بار، بدست ۳ بار، شدست ۳۹ بار، هست، نیست ۱۶۷ بار، گشت ۱۶۴ بار، شد ۲۷۵ بار، اند ۱۹ بار، بوده اند، بدند ۶۱ بار، شدند ۹۵ بار، شوند ۱۱ بار، بود ۷۰۴ بار، نبود ۲۳ بار، شود ۹۹ بار، نیند، اید، بید ۶ بار، بوید ۲ بار، شوید ۶ بار، باش ۵۶ بار، ام ۳۳ بار، بدم ۸ بار، شدم ۱۳ بار، شوم ۷ بار، ایم ۲۸ بار، بدیم ۴ بار، شدیم ۳ بار، نیم ۲ بار، شویم ۱۴ بار، خواهد بدن، خواهد شدن. خواهی بدن، خواهی شدن، مشو ۲ بار، شده ۵ بار، ای ۶ بار، نه ای ۴ بار، نیستی، بدی ۶۹ بار، شدی ۱۳ بار، باشدی، یی، نه و نه یی ۳ بار، شوی ۱۰ بار.

۲-۲، ... + فعل ربطی (۵۲۴ مورد): کجاست ۳ بار، راست ۴ بار، تراست ۳۳ بار، مر تراست، چراست ۳ بار، اندرست ۳ بار، کراست ۳ بار، مراست ۱۳ بار، وراست، سزاست، ماست ۱۴ بار، شماست ۲ بار، وی است ۲ بار، شبست، تست ۶۱ بار، زتست، آن تست ۶ بار، بدست، آمدست، اندرست ۱۱ بار، منست ۹۶ بار، ازمنست، اوست ۴۰ بار، ازوست ۲ بار، من اوست ۲ بار، آرزوست، چیست ۹ بار، تو چیست ۸ بار، کیست ۲۸ بار، توکیست، تو نیست ۲ بار، ویست ۲ بار، تو گشت ۲ بار، خیره گشت، اندراند، که اند ۲ بار، تواند ۱۷ بار، وی اند ۳ بار، او شدند ۲ بار، اندند ۴ بار، تنند، منند ۱۱ بار، ویند ۳ بار، کیند، ما بود، این بود، او بود، تو بود ۴ بار، میند ۸ بار، تو باش ۳ بار. توام ۶ بار، وی ام، درم، منم ۲۸ بار، ایم ۳ بار، توایم ۱۴ بار، اندریم ۴ بار، تویم، ویمیم ۲ بار، تویمیم، ایشان بدی، او آمدی، اندری، منی ۳ بار، توی ۲۲ بار، ویی، تویی ۱۱ بار، ما را تویی.

۲-۳، فعل دعایی یا صیغه دعا (۱۷۶ مورد):

۲-۳-۱، فعل دعا (۱۴۳ مورد): باد ۱۲۰ بار، مباد ۱۰ بار، بودا، بدی (باشی) ۱۲ بار.

۲-۳-۲، ... + فعل دعا (۳۳ مورد): تو بادا، من مباد، تو مباد، تو باد ۲۹ بار، بر تو باد.

۲-۴، فعل کمکی یا معین (۳۰۲ مورد): است ۲ بار، گشت، شد ۶۱ بار، اند ۲۰ بار، شدند، شوند، بود ۹۱ بار، شود ۳ بار، اید ۴ بار، ام ۶۸ بار، ایم ۲۷ بار، ای ۲۲ بار، شدی.

۲-۵، وجه مصدری (۱ مورد): خواست بود.

ب، نشان فعل ۱۸۳ مورد است که $2/4$ ٪ کل ردیف را تشکیل می دهد؛ همی ۱۸۳ بار.

ج، ردیفهای اسمی ۹۱ مورد است که $1/2$ ٪ کل ردیفهاست:

۱، اسم عام (۷۶ مورد): شب، دست، باد، مرد، کار، سوار، شهریار، پر، سر ۳ بار، نصر،

پور، مهر، شیر ۲ بار، دژ، کوس، خاک، دل ۲۷ بار، نام ۳ بار، کرم ۵ بار، زمان ۲ بار، جوان،

روان، بدن، آمدن ۲ بار، اندرون، آفرین ۳ بار، سپاه ۲ بار، شاه ۶ بار، خدای ۲ بار، رای.

۲، ... + اسم عام (۲ مورد): بادبخت، داریم دل.

۳، اسم خاص (۱۳ مورد): بهشت، اورمزد ۲ بار، هند ۲ بار، پارس ۵ بار، چین، مرو،

گردید.

د، ردیفهای ضمیری ۱۵۴۳ مورد است که $20/16$ ٪ کل ردیفها را در بر دارد:

۱، ضمیر (۱۴۰۸ مورد): ترا ۵۹ بار، مرا ۶۹ بار، ورا ۲۶ بار، ما ۱۰۳ بار، شما ۲ بار، کس،

خویش ۲۰۹ بار، آن ۲ بار، من ۲۵۱ بار، این او ۱۱۷ بار، تو ۲۰۶ بار، اوی ۳۶۲ بار.

۲، ... + ضمیر (۱۳۵ مورد): باشد ترا، خواند ترا ۲ بار، آید ترا ۲ بار، دارم ترا، آرد ترا،

آرد مرا، که باشد مرا، آمد مرا ۳ بار، ده مرا، بودی ورا، به ما ۲ بار، آردت، آمدت، آیدت

۲۳ بار، بایدت ۲ بار، آیعت ۲ بار، داشتش، داردش، باشدش ۲ بار، آمدش ۳۵ بار،

خواندش، آیدش ۹ بار، برش، آرامش، آمدم، آیدم ۶ بار، بودیم، داریم، ازان ۲ بار،

فزونست، از آن، ازین ۸ بار، آید او، هم او، زتو، چو تو، به تو، از تو همه، بد اوی ۳ بار،

باشد اوی، آمد اوی، بدوی ۳ بار، زوی، از وی ۵ بار.

هـ، ردیفهای قیدی ۱۷ مورد است که ۰/۲٪ کل ردیفهاست:

- ۱، قید (۱۵ مورد): زود ۲ بار، نیز ۹ بار، پیش، چون، اندرون، همه.
- ۲، ... + قید (۲ مورد): و بس، به پیش

و، ردیفهای حرفی ۳۴۵ مورد است ۴/۵٪ کل ردیفها را تشکیل می دهد:

- ۱، حرف (۳۴۳ مورد): را ۳۳۳ بار، بر ۹ بار، اندرون.
- ۲، ... + حرف (۲ مورد): خویش را: ۲ بار.

ز، ردیفهای وصفی ۸۶ مورد که در بردارنده ۱/۱٪ کل ردیفهاست:

- ۱، صفت (۸۴ مورد): خوب ۴ بار، بد ۱۵ بار، گرد، بلند ۶ بار، دار ۲ بار، بیشتر، پذیر، گیر، بس، نویس، نیک ۷ بار، بزرگ ۳ بار، شوم، دان ۳ بار، ستان، آوران، نو ۲۴ بار، به ۸ بار، جوی ۳ بار.

- ۲، ... + صفت (۲ مورد): و بد، به بد.

ب، ردیف در ملحقات شاهنامه

ردیف در ملحقات شاهنامه نیز ساده و دور از تصنع است، ملحقات شاهنامه از ردیفهای جمله ای، شبه جمله ای و اسم خاص خالی است؛ بیشتر ردیفها فعلی است، آن هم افعال ساده، تنها در چند مورد قبل از رابطه کلمه ای دیگر آمده است. از ۱۴۱۳ شعر (بیت) ملحقات، ۲۱۳ بیت ردیف دار است که درصد ردیفها به کل ابیات رقم ۱۵٪ را نشان می دهد.

ساختار زبانی ردیف در ملحقات شاهنامه

الف، ردیفهای فعلی ۱۴۵ مورد است که ۶۸٪ کل ردیفها را در بر دارد:

- ۱، انواع فعل تام یا خاص ۶۷ مورد است که ۴۶/۲٪ کل ردیفهای فعلی است:
- ۱-۱، فعل تام (۶۶ مورد): خواست، آمدست، نیست ۶ بار، گرفت ۳ بار، نهاد ۲ بار، کرد ۹ بار، آورد، شد، نماند، آمدند ۴ بار، کند ۷ بار، شوند، دهد، دید ۴ بار، آفرید ۴ بار،

کنید، آورید، کشید، آمدم، برم، آورم، کنم ۴ بار، شوم، دهم، کنیم، ۲ بار، دان، داری، شدی ۲ بار، آوردی، کنی.

۱-۲، وجه مصدری (۱ مورد): خواهد زدن.

۲، انواع فعل ربطی یا عام ۷۸ مورد است که $58/35\%$ ردیفهای فعلی را تشکیل می دهد:

۱-۲، فعل ربطی (۵۰ مورد): شدست، نیست ۸ بار، گشت ۶ بار، شد ۳ بار، شدند، ویند،

بود ۱۷ بار، نبود، شود ۴ بار، باش ۳ بار، ام، شده ۲ بار، بدی، تویی.

۲-۲، ... + فعل ربطی (۱۸ مورد): ماست، تواست، تست ۴ بار، آن تست، اندرست،

منست ۳ بار، اوست ۵ بار، وی اند، منند.

۲-۳، فعل دعایی یا صیغه دعا (۱ مورد): باد.

۲-۴، فعل معین یا کمکی (۹ مورد): شد ۲ بار، اند، بدند، شوند، بود ۲ بار، بدم، ء(ای).

ب، نشان فعل ۲ مورد است که $0/9\%$ کل ردیفهاست.

ج، ردیفهای اسمی ۲ مورد است که $0/9\%$ کل ردیفهاست: سوار، کین.

د، ردیفهای ضمیری ۴۴ مورد است که در بردارنده $20/6\%$ کل ردیفهاست:

۱، ضمیر (۳۸ مورد): ترا ۲ بار، مرا ۲ بار، ورا، ما ۲ بار، من ۴ بار، او ۱۳ بار، تو ۹ بار،

اوی ۵ بار.

۲، ... + ضمیر (۶ مورد): آمدش ۳ بار، برش، ازوی ۲ بار.

ه، ردیف قیدی ۱ مورد است که $0/5\%$ ردیفهاست: کنون.

و، ردیفهای حرفی ۱۱ مورد است که $5/2\%$ کل ردیفها را در بر دارد: را ۱۱ بار.

ز، ردیفهای وصفی ۸ مورد است که 4% کل ردیفهاست: فراز، نیک ۳ بار، گران، نو ۳ بار.

ردیف از نظر بلاغی و موسیقایی در شاهنامه

با وجود سادگی و بی پیرایگی ردیفهای شاهنامه، کم نیستند. ردیفهایی که با عناصر

دیگر بیت در هم می آمیزد و با تکرار واژگان و واجهاو هماوایی و تناسب کلمات و یا

تضادبین آنها گوش جان صاحبان ذوق را می نوازد و خاطر آنان را به نشاط می آورد.

تکریر

ذات ردیف به دلیل تکرارش موسیقی زاست بویژه آن که در میان مصراعها نیز تکرار شود. از آن جمله است تکرار ردیف در مصراعهای دوم^۱ ابیات زیر:

پذیرفتم این زینهار ترا سپهر ترا شهریار ترا

۰۴۳۹/۳۴۷/۹

نبر دارد از جای گنج مرا سلیح مرا ساز رنج مرا

۰۷۱۳/۳۵۷/۸

جو بشنید شاه این سخن خیره گشت سیه گشت و چشم و دلش تیره گشت

۰۲۳۷/۲۴۹/۵

پسر بی گمان از پدر تخت یافت کلاه و کمر یافت و هم بخت یافت

۰۳۲۱/۲۹/۹

جهاندار زین پیر خشنود باد خرد مایه باد و سخن سود باد

۰۲۷/۲۶۳/۷

به ایسوان فرود آمد و بار داد سپه را درم داد و دینار داد

۱۰۵۸/۲۹۸/۵

که هرگز نیاموزدت راه بد چو دستور بد بر در شاه بد

۰۱۰۱/۱۴/۶

نیز ← ۳۴۱/۱۵۷/۶، ۱۶۷۰/۱۵۲/۸، ۳۹۹۹/۲۸۶

مگر بند کز بند عاری بود شکستی بود، زشت کاری بود

۰۵۱۷/۲۴۹/۶

نیز ← ۱۰۵۶۸/۱۴۷/۸، ۱۳۵۲/۳۹۶/۸، ۲۸۷۶/۱۷۹/۹، ۱۵۹/۲۶۴، ۷۲۸/۳۷۰

^۱ تکرار ردیف در مصراع اول از مقوله تصدیر است.

- فلک تار دید و زمین قار دید
۱۷۰۲/۱۱۰/۹
- چو خسرو بران گونه پیکار دید
سبک دیگری زد به گردنش بر
که آتش ببارید بر تنش بر
۱۵۶۹/۱۷۵/۵
- نیز ← ۱۸۶۱/۴۲۹/۸ ، ۸۸۳/۳۵۵/۷
همان داد ده باش و فرخنده باش
به دینار کم ناز و بخشنده و باش
۸۴/۲۰۰/۷
- نیز ← ۶۸۲/۹۲/۸ ، ۲۷۰/۲۷۹/۷ ، ۳۸/۲۰۳/۷
همه بنده ایم ار چه آزاده ایم
ز مادر همه مرگ را زاده ایم
۱۳۶/۱۶/۴
- نیای من و نیکخواهان من
خجسته بزرگان و شاهان من
۶۳۹/۲۵۶/۶
- نیز ← ۱۳۶۵/۳۹۷/۸ ، ۳۹۵۷/۲۸۴/۸ ، ۹۷۶/۶۰/۷
ازو گشت ویران کنون مرز او
نپذیرفت و نشنید اندرز او
۸۵/۳۴۷/۶
- تو تیغی و دشمن نیام تو گشت
همه شهر ایران به کام تو گشت
۴۴/۱۳۸/۶
- سپاه اندر آرد به پشت سپاه
کند پشت در دشت و راند سپاه
۳۵۸/۱۰۶/۵
- ز دریا چه یابی و کام تو چیست
چه مردی بدو گفت نام تو چیست
۱۶۹۷/۹۹/۷
- برادر نه ای خویش رستم نه ای
تو از تخمه سام نیرم نه ای
۹۱/۳۲۷/۶

اگر که بدی مرد اگر مه بدی

۴۰۱۵/۲۴۹/۹

همی جنگ و مردی فرو شد همی

۱۳۸۱/۳۰۴/۶

نگارش تویی غمگارش تویی

۱۴۰۹/۹۱/۳

ندیدی جهان از بنه به بدی

تو دانی که بیداد کوشد همی

چنان دان که خرم بهارش تویی

نیز ← ۷۰۰/۵۲/۶

واج آرایی

تکرار مصوتها و صامتها و ایجاد موسیقی ناشی از آن لذتی خاص در شنونده و خواننده ایجاد می کند.

تکرار مصوت بلند «آ» (۱۲ بار) نغمه دلنشینی به بیت می بخشد:

بخواند آن زمان شاه جاماسب را همان فال گویان لهراسب را

۳۰/۲۱۹/۶

و یا

کجا آن گزیده نیاکان ما؟ کجا آن دلیران و پاکان ما؟

۵۴۱/۱۸۶۷

نیز ← ۱۷۰/۶۰/۱، ۵۰/۳۱، ۲۹۲/۶۸، ۴۱۷/۷۵، ۳۲/۱۳۷، ۳۵، ۱۵۵/۱۴۶، ۸۰۳/۱۸۷، ۹۷۱/۱۹۹، ۹۹۹/۲۰۱، ۱۲۷۱/۲۲۰، ۱۳۵۵/۲۲۶، ۱۵۷۵/۲۲۴، ۱۵۹/۹۸/۲، ۶۴۹/۱۱۰، ۶۵۳/۱۱۱، ۸۸۷/۱۲۴، ۱۶۶/۱۳۷، ۶۰۵/۴۱/۳، ۶۶۷/۴۵، ۱۰۲، ۱۵۶۶، ۱۰۷/۱۰۷، ۲۴۹۸/۱۶۳، ۳۰۶۵/۲۰۱، ۳۱۵۰/۲۰۷، ۲۳۷۰/۱/۲۴۵، ۲۲/۱۲/۴، ۱۶۹/۱۸، ۱۴۶۸/۱۰۳، ۶۸۱، ۱۵۹، ۷۴۹/۱۶۳، ۸۱۴/۱۶۷، ۸۵۶/۱۶۹، ۱۱۶۸/۱۸۹، ۹۴۸/۲۷۰، ۹۵۴/۲۷۱، ۵۵/۳۰۴، ۶۸/۱۰/۵، ۶۸/۱۰/۵، ۱۰۷/۱۳، ۲۵۰/۲۳، ۲۹۰/۲۵، ۶۵۲/۱۳۲، ۱۰۱۹/۱۴۳، ۱۱۱۰/۱۴۸، ۲۷/۲۳۶، ۷۰۲/۲۷۷، ۱۰۵۸/۲۹۸، ۱۱۱۹/۳۰۲، ۱۳۸۵/۳۱۸، ۱۵۲۳/۳۲۶، ۱۸۲۶/۳۴۲

۱۴۳۱/۳۰۷، ۱۲۰۲/۲۹۱، ۵۰۹/۱۹۵، ۴/۱۶۶، ۴۶/۱۳۸، ۵۲/۱۱، ۱۵/۹/۶، ۱۹۶۳/۳۵۰،
 ۱۳/۳۴۴، ۳۴۵/۳۴۱، ۱۹۴/۳۳۲، ۱۷۴/۳۳۱، ۱۵۰۵/۳۱۲، ۱۴۷۳/۳۱۰، ۱۴۳۴/۳۰۷،
 ۱۲۰/۳۸۷، ۲۴/۳۸۲، ۱۹۴/۳۶۵، ۱۶۲/۳۶۳، ۱۱۳/۳۶۰، ۱۳/۳۵۵، ۱۱۴/۳۴۹، ۷۸/۳۴۷،
 ۸۷۲/۳۸۹، ۴۱۸/۴۰۵، ۱۷۰/۳۹۰، ۴۱۳/۳۸۹،
 ۵۵۱/۱۴۲، ۲۶/۱۱۴، ۱۱۲۶/۶۸، ۵۲۷/۳۵، ۳۲۷/۲۴، ۳۰۰/۲۳، ۱۸۵/۱۷، ۱۵/۷/۷،
 ۳۱/۹/۵۱، ۲۷۱/۱۷۳، ۳۰۵/۱۷۳، ۴۰۷/۱۷۸، ۴۰۷/۱۸۴، ۵۰۷/۱۸۴، ۸۱/۲۰۰، ۲۱۲/۲۳۱، ۵/۲۱۹، ۹۴/۲۲۴،
 ۱۷۱/۳۴۶، ۶۵۲/۳۴۲، ۴۶۸/۳۲۲، ۴۱۳/۲۸۷، ۸۲/۲۶۸، ۵۵۵/۲۵۰، ۶۰/۲۳۲، ۱۲۴/۲۲۶،
 ۸۷۹/۳۸۹، ۷۹۳/۳۹۸، ۱۶۴۰/۳۶۱، ۲۰۶۷/۴۲۲، ۲۰۶۲/۴۲۹، ۲۱۹۰/۴۲۹، ۳۰۳/۴۲۹، ۱۷۲۹/۴۰۳، ۳۰۳/۴۲۹، ۱۳۳/۴۲۹،
 ۲۲۸۵/۴۳۴، ۳۵/۸/۸، ۳۵/۸/۸، ۱۸۹/۴۰، ۲۷۸/۶۸، ۵۳۱/۱۴۵، ۱۲۸/۱۲۸، ۱۳۳۲/۱۳۳،
 ۱۸۹۷/۱۶۵، ۳۹۳/۱۹۳، ۲۳۹۳/۱۹۳، ۲۸۵۵/۲۱۹، ۳۰۸۷/۲۳۲، ۳۳۰۰/۲۴۵، ۳۳۰۰/۲۴۵، ۳۵۶۶/۲۶۱، ۳۵۶۶/۲۶۱، ۴۰۹۴/۲۹۳،
 ۷۶۲/۳۱۶، ۳۶۳/۳۱۶، ۱۱۱۷/۳۸۲، ۱۱۱۷/۳۸۲، ۱۴۲۴/۴۰۰، ۱۴۲۴/۴۰۰، ۱۷۳/۵۱۷، ۱۴/۱۱/۹، ۱۱۹/۱۷،
 ۱۷۰/۲۰، ۳۶۵/۳۲، ۴۹۰/۳۲، ۱۲۳۴/۸۲، ۱۰۰۹/۶۹، ۱۰۰۹/۶۹، ۱۱۱۷/۷۵، ۱۴۹۴/۹۸، ۱۵۱۹/۹۹،
 ۱۶۶۴/۱۰۸، ۱۹۹۲/۱۲۷، ۲۵۹۵/۱۶۲، ۲۶۷۵/۱۶۷، ۲۷۵۹/۱۷۱، ۲۷۵۹/۱۷۱، ۲۸۵۸/۱۷۷، ۲۸۵۸/۱۷۷، ۲۹۰۸/۱۸۰،
 ۳۱۸۸/۱۹۸، ۲۰۶/۲۶۷، ۴۱۳/۲۸۰، ۲۸۳/۳۳۴، ۴۳۷/۳۴۷.

تکرار هشتگانه صامت «ب» در ردیف و حشو دو مصراع، بیت را گوشنواز کرده است:
 به چپ بر فریرز کپاوش ببلود *دلفروز با بوق و با کوس بود*

۱۱۰۳/۳۰۱/۵

نیز ← ۱۵۳/۶۱/۸

تکرار ۷ بار صامت «ت» در ردیف و حشو دو مصراع بیت زیر، بویژه تکرار پنجگانه آن
 در مصراع دوم موسیقی زاست:

مرنجان روان کین سرای تو نیست بجز تنگ تابوت جای تو نیست

۲۵۶۹/۱۶۸/۳

تکرار ۱۰ بار صامت «د» در ردیف و سایر اجزای بیت به غنای آن افزوده است:

چو خسرو رخ گویو پژمرده دید دلش را به درد اندر آزرده دید

۵۹۰/۴۲/۵

نیز ← ۲/۱۱۰/۶۳۸، ۱۵۱/۳۶۹، ۱۶۱/۵۲۶، ۱۸۴/۱۹۳، ۱۹۸/۳۶۰، ۱۸۸/۲۵۲.

۳/۶۷۹/۴۶۳، ۴/۸۴/۱۱۸۱، ۱۱۳/۱۶۳۴، ۱۸۶/۱۱۳۳، ۲۳۸/۴۵۵، ۲۷۰/۹۴۸، ۲۹۴/۱۳۱۹.

۵/۱۱۹/۶۰۱، ۱۲/۲۱۳/۲۱۸۴، ۲۳/۲۶۳/۹۷۲، ۳۱۵/۱۳۴۷، ۳۳۹/۱۷۶۹، ۳۴۴/۱۸۴۷، ۳۵۸/۲۰۹۳.

۳۶۵/۲۲۰، ۳۷۶/۲۳۷۶، ۳۷۷/۲۳۸۲.

۶/۱۹۴/۵۰۰، ۱۹۶/۵۳۷، ۲۰۸/۳۸۱، ۲۳۰/۱۹۹، ۲۰۴/۷۵۳، ۳۰۳/۳۷۷، ۷/۲۵/۳۴۵.

۳۰/۴۲۸، ۳۷/۵۵۶، ۶۷/۱۱۰۷، ۸۳/۱۴۰۹، ۱۳۳/۳۷۹، ۱۵۴/۷۶۴، ۱۵۷/۷۳۱، ۱۵۶/۹۷۱.

۳۱/۴۲۶، ۵۱/۲۶۷، ۲۸۵/۳۷۵، ۲۸۰/۲۸۶، ۳۰۸/۱۶۳، ۳۲۴/۳۳۲، ۳۵۰/۷۹۳، ۳۶۵/۱۰۶۷.

۳۷۸/۱۲۸۴، ۳۸۹/۱۴۹۲، ۳۹۵/۱۵۸۶، ۴۱۳/۱۹۰۶، ۴۳۳/۲۳۳، ۴۳۷/۱۸۱، ۳۸/۱۴۴.

۹/۱۰۹/۹۵۹، ۱۱۵/۱۰۵۶، ۱۷۰/۱۹۹۷، ۱۸۲/۲۲۰۳، ۲۱۸/۲۸۴۴، ۲۴۰/۳۲۲۵، ۲۶۰/۳۵۵۰.

۳۰۸/۴۳۵۲، ۳۴۰/۴۳۵، ۳۸۸/۱۲۳۳، ۴۱۸/۱۶۹۶، ۴۲۸/۱۸۴۷، ۹/۱۴/۶۹، ۱۰۹/۱۶۸.

۱۵۹/۲۵۳۸، ۲۳۳/۳۷۳۹، ۲۸۰/۴۲۲.

تکرار ۱۰ بار صامت «ر» در ردیف و اجزای دیگر بیت آهنگی دلپذیر ایجاد می کند:

بریده سرش را نگوینسار کسبرد تنش را به خون غرقه بر دار کرد

۳/۱۸۱/۲۷۶۶

یا:

سکندر به رخ تشویر خورد ز گفتار او بر جگر تیر خورد

۷/۹۵/۱۶۱۹

نیز ← ۱/۱۶۳/۱۳۱۷، ۲/۹۵/۳۵۵، ۱۰۱/۴۶۱، ۱۸۵/۲۱۱، ۳/۵۴/۱۱۱، ۱۱۱/۱۷۲۱.

۱۲۵/۱۹۳۴، ۱۴۱/۲۱۸۳، ۱۸۴/۲۸۱۲، ۲۰۲/۳۰۷۴، ۲۰۷/۳۱۴۹، ۳/۱۱/۵۱، ۲۲۹/۱۲۴۱.

۲۶۶/۸۹۰، ۵/۶۰/۸۸۲، ۹۴/۱۵۲، ۱۳۴/۸۵۳، ۲۱۶/۲۲۳، ۲۳۰/۳۹۰، ۳۵/۴۵۱، ۳۸/۴۸۳.

۶۰/۸۳۶، ۶۰/۸۴۰، ۶۴/۸۸۷، ۱۵۹/۳۹۰، ۱۸۰/۲۳۹، ۲۰۷/۷۰۹، ۲۰۸/۷۴۴، ۳۷۷/۱۰۵.

۱۳۴/۳۲۹، ۱۲۲/۳۴۹، ۱۴۹/۳۸۹، ۱۹۲/۳۶۵، ۱۷۱/۳۹۰، ۳۳۲/۲۵۰/۷، ۶۲۳/۴۱، ۱۶۲۶/۹۵،
۱۶۷۱/۹۸، ۱۸۳۷/۱۰۷، ۲۲۷/۲۷۷، ۱۶۳۲/۳۹۷، ۱۷۱۴/۴۰۲، ۱۷۶۷/۴۰۵، ۴۴۸، ۲۵۰۱،
۳۵۸/۲۷/۸، ۳۴۷/۴۹، ۱۶۶/۳۶۶، ۱۳۸۲/۳۹۸، ۱۱۷۶/۷۸/۹، ۱۴۷۵/۹۶، ۱۵۴۴/۱۰۱،
۳۵۴۴/۲۲۱، ۳۲۱۱/۲۰۰، ۳۸۴۳/۲۳۹، ۷۵۳/۳۷۲

تکرار ۷ بار صامت «ش» در ردیف و سایر اجزای بیت زیر به موسیقی بیت کمک کرده است:

سر شاه کشور چنین گشته شد . سیاوش بردست او کشته شد

۲۹۴/۲۲۸/۴

نیز ← ۱۳۶۸/۹۷/۴، ۷۲۶/۱۶۲، ۲۸۷/۲۲۷، ۹۰۳/۲۳۸، ۱۰۰۰/۲۷۴، ۲۲۹۸/۲۲۰/۵،
۴۲۱/۲۶۰، ۱۶۹/۳۵۲/۶، ۱۳۰/۳۶۱، ۱۰/۱۱۲/۷، ۹۱۲/۳۵۷، ۱۸۸۱/۴۱۱، ۲۷۳/۶۸/۸،
۳۶۱۶/۲۲۶، ۲۴۵۰/۱۵۴/۹، ۱۴۶/۳۲۴، ۳۵۵۴/۲۶۰

تکرار ۷ بار «ک» و «گ» - که قریب المخرجد - در ردیف و در سایر اجزای بیت متضمن آهنگ بیت است:

بیفکند نیزه کمان بر گرفت یکی درقه کرگ بر سر گرفت

۱۵۴۰/۱۷۳/۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

یا:

چنین گفت کانکس که پیروز گشت گل بخت او گیتی افروز گشت

۱۹۸/۲۳۰/۶

نیز ← ۱۱۷۱/۳۰۵/۵، ۱۲۸۱/۳۱۲، ۱۹۰۶/۳۴۷، ۵۲/۱۱/۶، ۱۰۴/۱۴، ۲۰۷/۳۹۳،
۱۶/۲۵۵/۹، ۲۱۲/۴۲/۸، ۵۷۱/۱۸۸/۷

تکرار هشتگانه صامت «م» از لحاظ موسیقایی جای تامل است:

من از گل برین گونه مردم کنم میادا که نام پدر گم کنم

۲۹۱۵/۲۲/۹

تکرار ۱۳ بار صامت «ن» نغمه دلنشینی به بیت بخشیده:

بران سان که شاهان نوازش کنند بران بندگان نیز نوازش کنند

۱۱۵/۳۲۲/۸

یا:

چنان دان که این دلبران متند پسندیده و دختران متند

۶۶۸/۳۴۳/۷

نیز ← ۱۱۱/۲۰/۱، ۳۰۸/۶۹، ۹۱/۸۴، ۳۲۵/۹۸، ۱۲۵۶/۲۱۹، ۳۸۳/۱۶۱، ۶۲۶/۱۷۶،
۸۴۴/۲۳۳، ۴۴۵/۳۶۲، ۳۱۳/۹۲، ۴۳۴/۱۵۵، ۶۰۷/۱۶۷، ۶۰۷/۱۶۷، ۳۷۰/۱۹۹، ۶۵۱/۲۲۰، ۸۰۲/۲۳۱، ۸۰۲/۲۳۱،
۱۳۱/۲۵۹، ۳۳۲/۲۰۵، ۳۳۲/۲۰۵، ۵۸/۲۲۱، ۱۰۸، ۱۶۶۵، ۱۰۸، ۱۳۲۱/۶۷، ۳۱۲/۸۵، ۵۵۵/۳، ۹۹۶/۲۴۴،
۳۲۱/۲۱۰، ۳۲۱/۲۱۰، ۳/۱۵۸/۱۱۸، ۵۲۵/۵۵، ۳۷۴/۶۴، ۷۷/۶۷، ۱۰۷۹/۷۷، ۱۰۷۹/۷۷، ۱۲۱/۱۲۱، ۸۱/۱۲۱،
۳۱/۳۱، ۳۱/۳۱، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳، ۲۶۹/۶۳،
۱۱۰۴/۱۴۸، ۵۹/۶۶، ۸۰۸/۱۰۸، ۱۱/۶۲۳، ۳۱/۳۱، ۳۱/۳۱، ۳۱/۳۱، ۳۱/۳۱، ۳۱/۳۱، ۳۱/۳۱،
۸۵۱/۶۷۲، ۵۷۱/۱۵۱، ۷۸۲/۱۸۷، ۱۳۱/۳۱۲، ۱۳۱/۳۱۲، ۱۳۱/۳۱۲، ۱۳۱/۳۱۲، ۱۳۱/۳۱۲، ۱۳۱/۳۱۲،
۳۹۲/۶۶۶، ۳۰۴/۱۱۶، ۲۱۱، ۲۱۱، ۲۳۱/۶۶۶، ۱۴/۹/۶، ۱۴/۹/۶، ۱۴/۹/۶، ۱۴/۹/۶، ۱۴/۹/۶، ۱۴/۹/۶،
۷۰۲/۳۰۴، ۶۳۱/۷۳، ۵۵۲/۳۷۲، ۶۳۱/۷۳، ۶۳۱/۷۳، ۶۳۱/۷۳، ۶۳۱/۷۳، ۶۳۱/۷۳، ۶۳۱/۷۳،
۷۶۲/۸۰۸، ۳۰۳/۳۰۳، ۱۳۱/۱۳۱، ۱۳۱/۱۳۱، ۱۳۱/۱۳۱، ۱۳۱/۱۳۱، ۱۳۱/۱۳۱، ۱۳۱/۱۳۱، ۱۳۱/۱۳۱،
۱۳/۳۳۱، ۵۵/۸۸، ۶۷/۷۷، ۱۲۸/۲۱، ۵۵/۸۸، ۵۵/۸۸، ۱۰/۵۸۸، ۷۲/۷۲، ۱۲۱/۷۲، ۱۲۱/۷۲، ۱۲۱/۷۲،
۳۱۸/۱۷۴، ۶۲۲/۸۱، ۲۱۲/۲۱۲، ۳۱/۳۰۵، ۳۱/۳۰۵، ۳۱/۳۰۵، ۳۱/۳۰۵، ۳۱/۳۰۵، ۳۱/۳۰۵، ۳۱/۳۰۵،
۷۵/۱۰۳/۱، ۸۱/۵۸۲، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰، ۳۱۹/۷۰،
۱۰۲/۳۵۱، ۵۰۲/۳۱۲، ۷۵۲/۶۶۳، ۲۷۲/۷۷۳، ۲۷۲/۷۷۳، ۲۷۲/۷۷۳، ۲۷۲/۷۷۳، ۲۷۲/۷۷۳، ۲۷۲/۷۷۳،
۷۰۳/۳۵۱، ۶/۲/۳۵۱، ۲۳/۳۵۱، ۳۱۳/۲۹/۹، ۵۴۳/۴۲، ۳۷۸/۷۶، ۱۱۳۸/۷۶، ۱۱۳۸/۷۶، ۱۱۳۸/۷۶، ۱۱۳۸/۷۶،
۱۷۱/۵۷۲، ۶۷۱/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶، ۲۸۳۷/۱۷۶،
۲۵۲/۲۵۲، ۴۰۶/۳۸۰، ۸۴۰/۳۸۰، ۱۸۱/۲۶۵، ۶۳۲/۳۶۲

تکرار ششگانه صامت «ها» ۴ مورد در ردیف و دو مورد در قافیه، به زیبایی و نغمه
بیت افزوده است:

و گر مادر شاه خواهی همی به باژ افسر ماه خواهی همی

۳۴۵/۲۲۷/۳

تکرار ۸ بار مصوت بلند «ای» در ردیف و سایر عناصر بیت، آن را گوشنواز کرده:

مگر مردمی خیر خوانی همی جز این را نشانی ندانی همی

۶۴/۱۶/۱

نیز ← ۳۶۰۵/۲۳۷/۳، ۴۰۱/۲۳۵/۴، ۶۹۸/۱۶۰، ۹۴۲/۲۷۰، ۲۲۶۶/۳۶۹/۵، ۲۳۹۸/۳۷۸،

۲۴۲/۳۹۵/۶، ۴۳۷/۴۰۶، ۱۲۲۳/۷۳/۷، ۳۷۰/۲۸/۸، ۱۰۴۲/۱۱۵، ۳۱۷۷/۱۹۸/۹

تجنیس

اشتراک و تشابه و تجانس الفاظ در شاهنامه و هماواییهای دلپذیر و گوشنواز آنها مایه
زیبایی و موجد موسیقی است؛ از آن جمله است در ابیات زیر:

به جای شهنشاہ مار توی چو خورشید شد، ماه ما را توی

۵۸/۱۰/۷

کنم زنده آیین ضحاک را به پی مشک سارا کنم خاک را

۱۶۰۰/۲۴۵/۱

نخست آفرین کرد مر شاه را به بیژن نمود آنگهی راه را

۹۲/۱۲/۵

نیز ← ۲۰/۷۷/۲، ۱۲۸۱/۹۱/۴، ۵، ۷۱۳/۵۰، ۷۴۴/۵۲، ۱۰۵۳/۶۹، ۳۳۵/۱۰۵، ۳۶۸/۵۱/۸،

۱۲۳۴/۳۰۹ ج ۶۱۵/۱۴۵/۷، ۱۷۶/۳۱۴، ۵۱۷/۳۳۵، ۲۱۹۰/۴۲۹، ۱۸۹/۴۰/۸، ۱۸۷۱/۱۶۳،

۲۸۹۰/۲۱۹، ۴۴۰/۳۶/۹

نخواهیم یکسر به شاهی ترا بر و بوم ما را سپاهی ترا

۵۳۲/۲۹۴/۷

نیز ← ۱۶۸/۳۹/۸، ۲۵۳/۳۱۹/۷

همان رسم و آیین و راه مرا

چو بیند بی مر سپاه مرا

۵۱۲/۲۹۳/۷

شود پاک و روشن شود دین ما

اگر پادشا را سراز کین ما

۵۴۱/۱۱۲/۱

نیز ← ۴۶۱/۲۳۸/۴، ۱۴۷۹/۳۸۹/۷، ۲۷۴۹/۲۱۳/۸، ۳۴۱۳/۲۵۲، ۳۷۶۵/۲۷۲، ۱۲۳۴/۸۲/۹

گشاد جهان بر کمر بست تست

کجا هوش ضحاک بر دست تست

۳۳۱/۷۰/۱

نیز ← ۱۶۷۰/۱۰۸/۳

که با لشکری جنگجو آمدست

نه تنها بیاید گر او آمدست

۷۶/۱۲/۶

هرآنکس که برگشت تن خسته گشت

چهل پیل زیشان همه بسته گشت

۱۷۵۳/۳۳۸/۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نیز ← ۵۴۱/۳۶/۷

دو پیکان به ترکش یکی تیر داشت به دشت اندر از بهر نخجیر داشت

۱۸۴/۲۷۴/۷

روانش گراینده داد باد

که بیدار دل پهلوان شاد باد

۹۷۱/۱۹۹/۱

نیز ← ۱۷/۷/۲، ۲۵/۷۷، ۵۲۸/۱۶۱، ۲۵۶۰/۱۶۷/۳، ۶۶۱/۱۵۸/۴، ۶۷۷، ۹۵۴/۲۷۱، ۹۳۳/۵۱۰، ۴۶۵/۲۳۹، ۱۴۰۵/۳۰۰، ۸۵۹/۲۸۶/۵، ۲۲۹۰/۳۷۱، ۲۳/۱۶۷/۶، ۴۲۷/۱۹۱، ۴۷۸/۲۴۶، ۸۶۱/۲۶۹، ۶۳۵۴، ۲۹۷/۳۷۰، ۳۱۶/۳۷۱، ۱۴۳۷۴، ۱۹۰۸/۱۱۱/۷، ۱۱/۱۱۳، ۱۵/۱۱۴، ۵۰۷/۱۸۴، ۶۲۱۶، ۴/۲۶۲، ۴۳۸/۲۳۰، ۷۲۸/۳۴۷، ۷۹۳/۳۵۰، ۷۹۸/۳۵۱، ۸۳۲/۳۵۲

۳۶۵۰/۲۶۶، ۳۸۲۰/۲۷۶، ۳۶۳۱، ۲۶۵، ۲۱۲۲/۱۷۷، ۳۶۱/۵۰/۸، ۱۸۷۰، ۴۱۱، ۱۰۸۰/۳۶۶
۶/۲۹۳، ۳۲۵۰/۲۰۲، ۲۷۴۳/۱۷۱، ۶۹/۱۴/۹، ۱۳۲۱/۳۹۴، ۶۵۹/۳۵۳، ۴۳۹۱/۳۱۰
۱۲۷/۳۲۱، ۸۵۶/۳۸۲

کسی را که درویش بد داد

به خواهندگان گنج و بنیاد داد

۲۴/۳۸۲/۶

گرانمایه گنجی به درویش داد

کسی را کز و شاد بد پیش داد

۸۹۹/۲۸۹/۵

که از بند تا جاودان نام بد

بماند به من وز تو انجام بد

۱۳۶۷/۳۰۳/۶

نیز ← ۳۹۹۹/۲۸۶، ۱۲۹۷/۱۳۱/۸

شغاد از پس زخم او آه کرد

تهدتن برو درد کوتاه کرد

۲۰۷/۳۳۳/۶

نیز ← ۱۴۹/۱۵/۸، ۳۵۰/۲۵۶/۵

چو بشنید شاه این سخن شاد شد

دل پهلوان از غم آزاد شد

۲۱۵/۱۵۰/۱

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کتابخانه جامع علوم انسانی

نیز ← ۲۳۷۱/۳۵۶، ۶۷۱/۱۹، ۳۰۲/۱۳۵، ۶۵۸/۵۹، ۱۱۷۴/۷۶، ۱۳۱۸/۸۶، ۲۵۶۱/۱۶۸، ۸۱۱/۱۷۵، ۶/۳۳۲/۳۴۴

۱۲۸۴/۲۹۷/۶، ۷۹۸/۲۸۳، ۶۴۷/۱۲۲، ۱۰۴۴/۶۹، ۵۸۱/۴۲، ۱۵۱/۱۵/۵، ۳۸۸/۲۳۴/۴

۲۸۶/۲۸۰، ۳۵۷/۲۳۹، ۱۴/۲۱۱، ۴۸۱/۱۳۸، ۹۴۶/۵۹، ۸۷۵/۵۴، ۳۲۶/۲۴/۷، ۱۷۸/۳۵۲

۴۳۹۳/۳۱۰، ۴۰۱/۳۲۸، ۴۰۶/۳۲۹، ۴۲۲، ۳۶۳/۲۸۱، ۱۰۲۸/۳۶۳، ۳۳۳/۳۹، ۱۵۱۹/۳۹، ۳۴۰۳/۲۵۱/۸، ۴۳۹۳/۳۱۰

۳۰۴۶/۱۸۹، ۲۹۵۸/۱۸۳، ۲۷۰/۱/۱۶۸، ۲۳۱۹/۱۴۷، ۱۹۰۵/۱۲۲/۹، ۱۰۱۷/۳۷۶، ۴۴۳/۳۴۱

۸۱۷/۳۷۸، ۳۹۴۷/۲۴۵

بپذیرفت چیزی که آورده بود

طرایف بد و بدره و پرده بود

۱۶۷۹/۳۳۴/۵

کجا نام این نامور هوم بود پرستنده دور از بر و بوم بود

۲۲۲۱/۳۶۶/۵

نیز ← ۲۱۳۶/۳۶۱/۵، ۶۶۰/۲۵۷/۶، ۱۵۰۱/۳۱۱، ۴۳/۳۴۵، ۱۱۸/۳۴۹، ۶۲۹/۴۱۷،

۱۴۹۵/۸۸، ۹/۲۱۴، ۶۳۶/۲۵۵، ۲۹۱/۳۲۲، ۱۸۲۰/۴۰۸، ۲۲۵۹/۴۳۳، ۹۴/۳۴/۸، ۱۱۸/۳۶،

۱۳۵/۶۰، ۷۷۱/۹۸، ۱۲۱۹/۱۲۶، ۱۲۳۳/۱۲۷، ۱۵۸۲/۱۴۷، ۱۶۵۸/۱۵۱، ۱۶۷۸/۱۵۲،

۱۶۹۴/۱۵۳، ۲۵۶۲/۲۰۲، ۲۸۴۸/۲۱۹، ۲۸۹۸/۲۲۱، ۴۱۰۵/۲۹۳، ۴۳۷۸/۳۰۹، ۳۶۱/۳۳۶،

۱۳۵۸/۳۹۷، ۴۳۰/۳۶/۹، ۴۴۲، ۱۰۶۰/۷۲، ۲۶۹۹/۱۶۸، ۲۷۴۱/۱۷۱، ۱۹۷۸/۱۲۶،

۲۳۲۰/۱۴۷، ۲۴۴۰/۱۵۴، ۲۹۲۰/۱۸۱، ۳۵۲۵/۲۲۰، ۲۱۶۷/۳۶۳

بمانیم تا سوی خاقان شود چو بیمار شد نزد درمان شود

۱۲۵۶/۸۳/۹

که این بیزیانی ترا بر دهد چو افزون دهی تخت و افسر دهد

۱۷۱/۳۱۳/۷

ردیف «بید» به معنی «باشید» «با» «بیدار»:

که ترستنده باشید و بسیدار بید سپه راز دشمن نگهدار بید

۵۲۲/۸۲/۸

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رمان جامع علوم انسانی

نیز ← ۳۰/۵۴/۸، ۱۹۵/۹، ۳۱۳۲،

همه شارسان دود و فریاد دید همان کشتن و غارت و باد دید

۱۳۴۷/۳۱۵/۵

نیز ← ۲۲۶۲/۳۶۹/۵، ۳۲۲۵/۲۴۰/۸،

بران آفرین کافرین آفرید مکان و زمان و زمین آفرید

۶۶۱/۱۹۳/۷

نیز ← ۱۲۰۲/۲۹۱/۶

یکی آبکش را به بربر کشید

۱۴۹/۳۱۲/۷

خردمند باشید و بی غم شوید

۳۱۳۸/۱۵۹/۹

دل زیر دستان خود شاد دار

۳۱/۲۰۹/۷

غمی گشت و پیراهنش در کشید

چو باید بخواهید و خرم شوید

به داد و دهش گیتی آباد دار

نیز ← ۳۸۷۳/۲۷۹/۸

بران اختر و بخت بیدار بر

۸۵۳/۱۳۴/۵

گرفت آفرین پس به دادار بر

نیز ← ۳۰۵۲/۱۹۰/۹

همه راد با مردم خویش باش

۳۵۳/۳۰/۴

به هر جایگه یار درویش باش

نیز ← ۴۲۱/۲۸۸، ۱۷۶/۱۲۲/۷، ۱۵۰۴/۳۲۵/۵، ۱۳۴/۸۲/۲

بزرگان و خویشان و پیوند خویش

۸۷۲/۲۸۷/۵

ز بهر گرانمایه فرزند خویش

نیز ← ۱۹۱۰/۴۱۳، ۸۵۱/۵۳/۷، ۶۴۹/۴۹/۶

به تیمار و اندوه پیوسته دل

۱۶۸۳/۱۸۱/۵

که چندان دلیران همه خسته دل

هم از مهتران بی نیازی دهم

۲۲۰۴/۱۴۰/۹

ترا بر سران سرفرازی دهم

هم از تخمه سام نیرم نیم

۶۹۱/۲۲۳/۲

چنین داد پاسخ که رستم نیم

فرستادم او را به خان^۱ جوان سوی آسمان شد روان جوان

۱۳۹۱/۹۱/۹

کنونش به سوگند گستاخ کن به خنجر ورا گوش سوراخ کن

۳۳۸۷/۲۲۲/۳

بترسم همی زانک یزدان من ز تن بگسلاند مگر جان من

۱۲۴۴/۱۵۶/۵

نیز ← ۱۲۴۴/۱۵۶/۵، ۵۵/۱۳۹/۶، ۱۴۷۱/۳۱۰، ۵۱۱/۲۹۳/۷، ۸۰۵/۳۵۱، ۱۴۰/۳۷/۸،

۹۰۴/۱۰۶، ۲۵۹۱/۱۶۲/۹، ۳۳۱۹/۲۰۷، ۱۴۰/۲۶۲.

چو طوس سپهد رسد پیش تو بسازد چو باید کم و بیش تو

۹۹۷/۶۵/۳

نیز ← ۱۴۱۱/۳۲۰/۵، ۵۵۲/۲۵۱/۶، ۲۱۲/۱۲۴/۷، ۱۹۹۲/۴۱۸، ۲۰۵۲/۴۲۱، ۱۷۰۳/۱۵۴/۸،

۱۶۸۶/۴۱۸، ۳۳۱/۳۰/۹، ۲۷۱۴/۱۶۹، ۳۸۴۰/۲۳۹، ۲۳۶/۲۶۹.

می آورد با میگساران نو نشستی نو آیین و یاران نو

۳۳۳/۲۸/۶

که هر کو برادر بشود دوست به نانی و مطالبه دشمن بود بی پی و پوست به

۱۸۱۰/۱۱۶/۹

بدو گفت کامشب تویی باده ده به طایر همه باده ساده ده

۸۶/۲۲۴/۷

نیز ← ۴۲۸/۲۴۳/۷، ۳۲۴۲/۲۴۱/۸،

بدو گفت شاهانوشه بدی روان را به دیدار توشه بدی

۲۳۹۸/۱۵۶/۳

نیز ← ۳۰۱۸/۱۸۷، ۲۹۴۹/۱۸۳/۹، ۱۶۵۲/۱۵۱/۸، ۱۳۵۹/۸۵/۳

برین کرده‌ها بر پشیمان بری گنهکار جان پیش یزدان بری

۲۶۴۰/۱۶۵/۹

به هر جای زر برفشانند همی هم ارج جوانسی ندانند همی

۱۴۶۴/۳۸۸/۷

به کاری کزو پیشدستی کنی به آید که کندی و سستی کنی

۲۲/۵۴/۸

همی بوی مهر آمد از باد اوی به دل راحت آمد هم از یاد اوی

۱۹۶/۱۴۹/۱

نیز ← ۴۵۸/۳۳۱، ۴۶۱/۲۹۰، ۱۴۲/۲۷۲، ۲۲۷/۱۸۶، ۵۳۲/۲۱۱/۲، ۹۹/۱۴/۴، ۱۶۵۳/۱۱۴، ۶۲۷/۴۷/۶، ۳۴۲/۲۵/۷، ۱۵۸۸/۹۳

همه سوی دستان نهادند روی ز زابل به ایران نهادند روی

۲۵۴۰/۳۸۶/۵

تصدیر

این زیبایی و جمال ادبی که از سویی «تکرار» و از دیگر سو به احتمال «جناس» نیز هست، یکی از جلوه‌های هنری و بلاغی است که در خلق موسیقی بیت کم اثر نیست؛ تکرار ردیف یا بخشی از آن و یا مشتقات ردیف در صدر و حشو مصراع اول خوش آوا و دلنواز است:

اگر نام را باید و ننگ را و گر بخشش و رزم و آهنگ را

۲۰۴۸/۱۷۳/۸

تو داری بزرگی و گیهان تراست همه بندگانیم و فرمان تراست

۶۲۸/۱۴۶/۷

گهر خواست از گنج و دینار خواست	گسرانمایه یاقوت بسیار خواست
۱۴۹۷/۹۸/۹ ج ← ج ۲۴۵۸/۴۴۵/۷	۱۴۲/۱۶۳/۷
نیز ← ج ۲۴۵۸/۴۴۵/۷	
مر او را ستاینده کردار اوست	جهان سر به سر زیر آثار اوست
۲۱۰۹/۱۳۴/۹ ←	۶۸/۲۳۹/۵
چه مردی بدو گفت نام تو چیست	ز دریا چه یابی و کام تو چیست
سپه بازگشتند چون تیره گشت	۱۶۹/۹۹/۷
سپه را درم داد و دینار داد	که چشم سواران همی خیره گشت
۱۵۷۴/۳۲۹/۵	همان کشور و مرز بسیار داد
۲/۳۴۳/۶	
بد آید به مردم ز کردار بد	بد آید به روی بد از کار بد
۳۴۱/۱۵۷/۶	
به آورد که بسا تو جنگ آورد	دلیرست و جنگ پلنگ آورد
۴۵۳/۲۶۲/۵	
غمی شد تهمتن چو بیدار شد	سر پر خرد پر ز پیکار شد
۶۲/۳۰۵/۴	
مکن شهریارا جوانی مکن	چنین بر بلا کامرانی مکن
۸۴۴/۲۶۸/۶	
نه من شاد باشم نه فرزند من	نه پر مایه گردی ز پیوند من
۱۶۶۵/۱۰۸/۳	

نیز ← ۵۳۵/۲۹۴/۷، ۱۶۰۱/۱۱۱/۴

بدان بیشه با خوک پیکار چون / که این کار چن بود و کردار چون

۴۸۵/۳۷/۵

یکی تنگ تابوت شد گنج تو / که بهر تو این آمد از رنج تو

۱۸۷۶/۱۰۹/۷

نیز ← ۶۸۴/۳۰۲، ۹۰/۲۰۰/۷

به دشمن رسد کوشش گنج تو / ز تو باز ماند همین رنج تو

۱۱۱۷/۶۷/۷

نیز ← ۳۳۱/۳۰، ۴۷/۱۳/۹، ۹۰۴/۱۰۶/۸، ۷۰۲/۳۴۵/۷، ۲۰۴۹/۱۳۳/۳

سپهد همو بود و بخرد همو / همو بود جنگی و موبد همو

۳۶۵۷/۲۶۶/۷

به مرز اندرون پهلوان نیز نه / طلایه نه و دیدبان نیز نه

۱۴۲۲/۳۸۶/۷

اگر چند جانم به از نان بدی / اگر نان بدی در تنم جان بدی

۹۸۳/۳۶۱/۷

نیز ← ۲۱۱۵/۴۲۵، ۱۳۱/۳۱۱/۷، ۲۶۲۱/۱۷۱/۳

بهاران نشستن گهی نو شدی / بشد تا به جایی که خسرو شدی

۳۶۳۵/۲۲۷/۹

به فرجام آرام بیش آمدی / خردار پس آمد تو پیش آمدی

۱۲۲۸/۱۵۵/۵

نیز ← ۱۸۸۰/۱۲۰/۹، ۷۸۳/۳۶۱/۸، ۲۷۶/۲۳۴/۷، ۱۶۹/۳۵۲/۶

مرا از تو در دل چه آزار بود / چنین بود و این بودنی کار بود

۱۴۲۰/۱۶۶/۵

نیز ← ۲۱۲۶/۲۰۹/۵، ۱۸۱۹/۳۴۲، ۱۰/۱۳۶/۶، ۱۵۷/۳۶۳، ۲۶/۲۰۸/۷، ۱۴۴۶/۳۸۷،
۱۵۷۸/۱۴۷، ۳۷۶/۷۴/۸

شود روز چون چشم روشن شود جهان چون نگین بدخشان شود
۱۰۹۲/۲۰۸/۱

نیز ← ۱۵۵۳/۲۴۲/۱

بسران آفرین کافرین آفرید مکان و زمان و زمین آفرید
۶۶۱/۱۹۳/۷

بزد بر کمر بند کلباد بر بران بند زنجیر پولاد بر
۴۰۵/۳۳/۲

خم اند خم و مار بر مار بر بران غبغش نار بر نار بر
۵۵۳/۱۷۲/۱

خردمند باش و بی آزار باش همیشه روان را نگهدار باش
۲۹۰۳/۴۰۶/۵

نیز ← ۸۱/۲۰۰/۷، ۲۹/۲۰۸، ۲۸۲/۲۸۰، ۳۸۳۲/۲۷۶/۸، ۸۶/۳۱۷/۹

تو پدرود باش و بی آزار باش ز بهر تن شه به تیمار باش
۸۶/۳۱۷/۹

چو ماهی بر آمد شتاب آمدش همی بابتان رای خواب آمدش
۹۶۱/۳۶۰/۷

کی نامداری بد ارژنگ نام به ابر اندر آورده از جنگ نام
۱۶۴/۱۲۶/۴

نوشته بر آن حقه تاریخ آن پدیدار کسره بن و بیخ آن
۷۴/۱۵۹/۷

همی شاه بگذارد از تو همه بدی نیکی انگارد از تو همه

۱۶۶/۹۵/۵

نیز ← ۱۰۵۸/۲۰۵/۱، ۸۳۳/۲۶۸/۶، ۱۴۳/۱۵۰/۸، ۴۲/۳۱۴/۹.

همی رفت با او دو دستور اوی که دستور بودند و گنجور اوی

۳۱۷/۳۹۹/۶

نیز ← ۲۴۶/۲۰۷/۷، ۲۴۷/۱۶۹، ۴۵۷/۱۸۱، ۶۶۲/۱۹۳، ۱۶۹/۲۷۳، ۸۵۵/۱۰۳/۸، ۲۸۲۰/۲۱۷

۲۳۱۳/۱۴۶/۹.

بهارش توی غمگارش توی درین تنگ زندان زوارش^۱ توی

۴۲۳/۳۳/۵

نیز ← ۱۵۴۲/۳۲۷/۵.

مراعات نظیر

تناسب و تقارب ردیف با سایر الفاظ بافت بیت و تداعی ملازمت و مشابهت آن کلمات چه صوری و چه معنوی از جهت بلاغی قابل اهمیت است؛ تناسبها در ابیات زیر مشخص شده است:

کجا من بیینم سه شاه ترا فروزنده تاج و گاه ترا

۱۲۸/۸۷/۱

نیز ← ۳۶۲/۴۰۵/۶، ۴۳۲/۲۴۳/۷، ۷۴۸/۳۵۹/۸، ۱۳۷۳/۹۰/۹، ۲۲۳۱/۱۴۱، ۲۳۳۲/۱۴۷

۴۴۲/۲۸۲

تو بردی ز من شید و ماه مرا گزین سواران و شاه مرا

۵۲۰/۳۸/۵

نیز ← ۸۷۱/۲۷۰/۶، ۴۸/۱۳/۹، ۲۵۷/۲۵

^۱ زوار: خادم (برهان).

به جای شهنشاه ما را توی چو خورشید شد ماه ما را توی

۵۸/۱۰/۷

← نیز ۱۳۶۹/۲۰۰/۴، ۱۳۲/۱۲۰/۷، ۵۱۹/۱۸۴، ۳۷۴، ۱۲۱۴، ۵۳۳/۴۲/۹، ۲۲۲۳/۱۴۱.

ببر نامه من بر رای هند نگر تا که باشد بت آرای هند

۳۳۵۴/۲۴۸/۸

همی چشم روشن عنان را ندید سپهر و ستاره سنان را ندید

۲۸۴/۲۶/۴

بران دادگر کو سپهر آفرید بلندی و تندی و مهر آفرید

۱۹۸۵/۱۷۰/۸

به دادار کاو داد و مهر آفرید شب و روز و گردان سپهر آفرید

۳۲۸۱/۲۴۴/۸

که پسروردگار آنچه آن آفرید بران آفرید کاو جهان آفرید

۱۲۰۲/۲۹۱/۶

برید این به گنجور دستان دهید به نام مه کابلستان دهید

۱۱۳۵/۲۱۱/۱

چو آمد بهار و زمین گشتا سبز همه کوه پر لاله و دشت و سبز

۱۹۴۷/۳۴۹/۵

سکندر بیامد زی اصطرخر پارس که دیهیم شاهان بد فخر پارس

۲۲۶/۳۹۴/۶

← نیز ۱۴۰۱/۳۹۹/۸، ۵۳۱/۲۴۸/۷.

بگوید که آن نامه پاسخ نویس به پاسخ سخنهای فرخ نویس

۴۶۷/۲۹۰/۷

بسودند پر مهر یال و برش کتایون همی ریخت خاک از برش^۱

۱۵۶۳/۳۱۵/۶

اگر میل یابد همی سوی خاک^۲ بسپرد ز خورشید و ز باد و خاک

۷۵۷/۹۷/۸

توی پیشرو گر پناه من، اوست نسماینده رای و راه من، اوست

۱۳۶۶/۸۱/۷

نیز ← ۳۹۴/۷۳/۱، ۳۳/۱۳۷، ۲۵۵/۱۵۲، ۳۷۸/۱۶۱، ۸۱/۶۷/۲، ۳۵۴۱/۲۳۳/۳، ۹۴/۱۲۱/۴،

۱۲۶۹/۸۲/۵، ۴۰۷/۲۵۹، ۲۸۷۲/۴۰۵، ۳۹۲/۲۴۱/۶، ۶۹۸/۲۵۹، ۱۳۷۳/۳۰۳، ۷۶/۳۲۶،

۱۹۳/۳۳۲، ۱۰۵/۳۶۰، ۱۳/۳۸۲، ۸۹۵/۵۶/۷، ۱۰۱/۱۶۱، ۵۶/۲۲۲، ۲۴۸/۲۷۸، ۵۶۴/۲۹۶،

۹۹۱/۳۶۱، ۱۱۹۴/۳۷۳، ۱۲۶۹/۳۷۷، ۱۹۰/۷۱/۸، ۹۱/۳۴، ۶۷۷/۹۲، ۱۹۲/۳۲۶،

۱۱۵۳/۷۷/۹، ۲۶۵۷/۱۶۶، ۲۷۵۳/۱۷۱، ۲۹۴۶/۱۸۳، ۳۹۱۴/۲۴۴، ۴۴۰/۲۸۱، ۷۴۱/۳۷۱.

نسیره جهاندار فغفور چین ز پست سپهدار خاقان چین

۲۱۳۵/۱۷۸/۸

که من زان فرسینده گفترار او بسی بازگشتم ز پیگار او

۹۹۱/۶۵/۳

نیز ← ۴۹۲/۱۶۸/۱، ۱۱۰۴/۲۰۹، ۱۵۱۷/۹۹/۳، ۷۶۱/۲۶۳/۶، ۱۴۱/۳۶۲، ۴۰/۳۱، ۳۰۹/۴۷،

۶۳۵/۳۶۲/۹.

بدو گفتم دارم من این کام تو بلندی بگیرد ازین نام تو

۱۵۱/۴۸/۱

نیز ← ۱۵۷/۲۳/۱، ۲۲۲/۶۳، ۱۵۹۰/۱۱۱/۴، ۱۱۹۶/۲۸۶، ۱۳۶۴/۲۰۰، ۸۱۷/۵۶/۵، ۸۴۴/۵۸،

۱۰۹۳/۷۲، ۱۵۴۵/۳۲۷، ۲۲۴۴/۳۶۸، ۷۸۷/۲۱۱/۶، ۹۶/۲۲۳، ۵۰۸/۲۴۸، ۵۹۹/۲۵۳.

^۱ نسخه بدل: سرش.

^۲ نسخه بدل: و گر میل دارد سوی چرخ پاک.

،۴۸۵/۳۳۳ ،۱۲۹/۲۷۱ ،۴۷۵/۲۴۵ ،۲۵۵/۲۳۳ ،۳۴۳/۱۳۱ ،۹۴۴/۹۸ ،۹۸۴/۶۱/۷ ،۶۸۵/۲۵۹
،۱۵۹۷/۱۰۴ ،۱۳۷۲/۹۰ ،۹۹۶/۶۹/۹ ،۶۷۷/۳۵۵ ،۵۹۲/۳۵۰ ،۳۸۵۱/۲۷۷ ،۴۵۷/۷۹/۸ ،۵۱۱/۳۳۴
،۲۰۱۲/۱۲۹ ،۱۷۸۱/۱۷۳ ،۲۹۶۹/۱۸۴ ،۲۶۴ ،۱۷۰ ،۲۳۹/۲۶۹ ،۷۰۱/۳۶۸

به پیروزی و فرو آوردند شاه به خوبی و نرمی و پیوند شاه

۲۰۸۴/۱۷۵/۸

نیز ← ۲۲۱۹/۱۸۳/۸

کنون دختران تو، جفت وی اند به آرام اندر نهفت وی اند

۵۰۶/۳۳۴/۷

که من چون فرستاده یی پیش اوی شوم بر گرایم کم و بیش اوی

۷۳/۳۸۵/۶

نیز ← ۱۱۳/۳۲۸/۶ ، ۶۱۳/۴۰/۷ ، ۴۰۶/۱۷۸ ، ۷۰۰/۳۵۶/۸ ، ۷۶۹/۳۷۳/۹

چو پرسدت با او سخن نرم گوی سخنهای با شرم و بازم گوی

۹۰۶/۳۵۷/۷

تضاد

مقابله الفاظ و کلمات، تأمین کننده موسیقی معنوی شعر است که احساس اهل ذوق را بر می انگیزد؛ چنانکه در ابیات زیر، ردیف با کلماتی در عناصر دیگر شعر تضاد دارد:

دبیر خردمند بنوشت خوب بدید آورید اندرو زشت و خوب

۶۳۶/۱۱۰/۲

جهاندار شه را برادر بدست پسر گر نبود ایچ دختر بدست

۷۸۹/۳۷۵/۹

درم داد و ز سیستان بسرگرفت سوی بلخ با می ره اندر گرفت

۱۱۷/۱۴۳/۶

چنان دان که دادست و بیداد نیست

چو داد آمدش جای فریاد نیست

۹/۱۷۰/۲

نیز ← ۴/۵۰/۵۰۷۳، ۱۰۱۵، ۱۱۹، ۵۹، ۲۶۷/۲۴/۵، ۲۰۱۰/۲۰۲، ۲۱۵۵/۲۱۱، ۲۱۹۲/۶، ۴۴۷/۱۹۲/۶،

۳۷۹/۲۴۰، ۱۰۲/۲۶۹/۷، ۱۰۷۳/۳۶۶، ۹۱۹/۱۰۶/۸، ۱۱۲۸/۱۲۰، ۱۱۰۴/۱۱۹، ۴۰۰۶/۲۸۷،

۴۳۴۰/۳۰۷، ۷۲۱/۳۵۸، ۱۰۲۷/۷۰/۹، ۵۳/۳۱۵، ۶۰۴/۳۶۰.

که بی تیغ تو تاج روشن مباد

چنین باد و بی بت برهن مباد

۲۳۱/۲۲/۴

برفتند و شبگیر باز آمدند

پراز کینه و رزمساز آمدند

۱۶۳۰/۱۷۸/۵

نیز ← ۷/۱۳۸/۴۷۸، ۸/۴۳/۲۲۸، ۹/۱۵/۸۸

اگر باز ندهند کشور دهند

همان گنج و هم تخت و افسر دهند

۲۱/۲۳۶/۵

نبودش پسر پنج دخترش بود

یکی کهتر از وی برادرش بود

۲۲/۲۶۳/۷

که اندر جهان بود و تیختش نبود

بزرگی و اورنگ و بسختش نبود

۳۷۸/۳۳/۹

چو هنگام رفتن فراز آیدش

به فرزند نو، روز باز آیدش

۶۱۰/۱۷۵/۱

چو مهتر سراید سخن سخته به

ز گفتار بد کام پردخته به

۳۸۱/۲۴۰/۶

مرا یکسر از کارش آگاه کن

درنگی مکن کار کوتاه کن

۱۷۷۶/۴۲۴/۸

تو برخیز و بر مهد زرین نشین و گر هست نیروت برزین نشین

۳۳۳/۴۰۰/۶

ردیف از نظر بلاغی و موسیقایی در ملحقات شاهنامه

تکریر

نکوهیده تر شاه ضحاک بود که بیدادگر بود ناپاک بود

۱۵/۳۹۹/۹

واج آرایی

تکرار نه گانه مصوت بلند «آ»

همان مادر گرد سهراب را بداد آگهی زان تگ^۱ و تاب را

۳/۲۵۸/۲

نیز ← ۱۴/۲۵۶/۳، ۱۲/۲۵۸، ۱۶/۳۹۰/۹، ۲۸.

تکرار مصوت کوتاه «ب»:

این دز دلیری به بند منست گرفتار خم کمند منست

۱/۲۵۶/۲

تکرار ۹ بار صامت «ر»:

به سر بر همی زد گران گرز را بر لب باغ علوم انسانی می یاد کرد آن برو برز را

۴۵/۲۶۱/۲

تکرار صامت «ش» ۷ بار:

چو شد نوش خورده، شتاب آمدش گران شد سرش رای خواب آمدش

۱۰/۲۵۰/۱

تکرار ۹ بار «ن» در ردیف و سایر اجزای بیت:

^۱ نسخه بدل: تب.

به دریا درون نیز گوهر نماند

۱۱۸/۲۷۰/۱

همانا به کان اندرون زر نماند

نیز ← ۱۱/۳۹۸/۹، ۶۳ و ۵۷/۲۵۵/۳

«ه» ۶ بار:

همان هر زمان هدیه نو نهاد

۲۳/۲۶۰/۳

به پیش جهانجوی خسرو نهاد

مصوت بلند «ای» ۶ بار:

چنان کن که بر داد پویی همی

۶/۲۵۲/۱

تویی آن که گیتی بجویی همی

تجنیس

فرستاده ببریید آن راه را

۱۴/۲۵۶/۳

فرستاد تا آورد شاه را

به بند بلا نیز بسته بدند

۶/۳۲۱/۴

که در جنگ آن دیو خسته بدند

بدان بد که یزدان ببخشوده بود

۱۶/۳۹۶/۹

چو از غم روان من آسوده بود

ابا آشکارا نهان آفرید

۳/۲۵۲/۳

بران آفرین کاو جهان آفرید

نیز ← ۱/۴۵۶/۷، ۱/۴۵۵/۷، ۴۷/۲۵۵/۳

تصدیر

نه پر مایه گردی ز پیوند من

۶۳/۲۵۵/۳

نه من شاد باشم نه فرزند من

فروتن بود شاه، دانا بود به دانش بزرگ توانا بود

۱۴/۴۳۱/۸

به یک مه نگردد زاو داد او ندانیم کز چیست آزاد او

۷/۴۳۲/۸

مراعات نظیر

بدو گفتم بهرام در دین ما چنانست ای شاه آیین ما

۲۱/۴۵۹/۷

چو رودابه تابوت سهراب دید ز چشمش چو باران خوناب دید

۱/۲۵۸/۲

نیابد بریشان گذر یک سوار^۱ زره دار و بسر گستان ور سوار

۳۰/۲۵۳/۳

همه سال بسته میان را به کین نیاسود یک دم ز رزم و ز کین

۹/۴۲۲/۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی